

PRIKAZ KNJIGE

HAJDEGEROVA KRITIKA ANTROPOLOGIJE

Autora doc. dr Ljubana Bajića

Izdavač: Nezavisni univerzitet Banja Luka, 2012.

Nizu svojih vrijednih izdanja, Nezavisni univerzitet Banja Luka dodao je još jednu publikaciju. Riječ je o studiji dr Ljubana Bajića „Hajdegerova kritika antropologije“ koja tretira zanimljivu i aktuelnu temu u čijem središtu je Hajdegerovo viđenje filozofske antropologije, te jedna osobena analitika dometa ali i ograničenja antropološkog horizonta.

Filozofska antropologija je, posebno u dvadesetom stoljeću, predstavljala vrijedan pokušaj povratka promišljanju čovjeka, njegovog načina postojanja i uopšte, mogućnostima realizacije humanuma. U svemu tome, antropologija je pokazivala i pokazuje vidne domete, ali je dobrim dijelom, postavila čovjeka i za puki objekt istraživanja i to naročito metodološki na principima novovjekovne slike svijeta.

Brojni mislioci su ukazivali na ovu ozbiljnu nevolju filozofske antropologije koja je, iz najboljih namjera, ne samo istraživala ono što nazivamo fenomenom čovjeka, nego je i projektovala njegove različite modele, dajući paradoksalno- svojim namjerama upravo metafizički karakter. Takav karakter antropologije je središnja tačka kritike u kojoj istaknuto mjesto zauzima Martin Hajdeger.

Prethodna spoznaja je polazište analitike, ali i sinteze koju nam prezentira dr Ljuban Bajić. Sa razlogom, autor u prvim dijelovima svog teksta daje sažet prikaz osnovnih temata Hajdegerovog mišljenja, a naročito obrazlaže Hajdegerovu kritiku metafizike iz koje, zapravo slijedi i njegova kritika antropologije. Generalno posmatarno, on uvodi čitaoca u Hajdegerov otklon od metafizike, potencirajući opšti stav da je povijest metafizike ništa drugo do povijest zaborava bitka. Da bismo razumijevali to što je zaboravljeno, moramo se upustiti u avanturu povratka u same temelje metafizike, odnosno, doći u dodir sa njenim izvorima. Kako naglašava autor, na tim izvorima moguće je razumijevati šta je to bit, šta je istina, logos, eidos, kao i kompleksne odnose čovjeka i prirode. Međutim, kasnije, ova izvorna značenja će se mijenjati, da bi se konačno uobličila u ono što Hajdeger naziva „doba slike svijeta“. Upotrebljavajući Hajdegerovu retoriku, dr Bajić ističe da su baš u ovom uobličanju, svi

aspekti čovjekovog postojanja reducirani isključivo na subjekt – objekt relaciju. Dakle, čovjek više nije čovjek subjekt, a svijet i bogatstvo njegovih sadržaja – skončavaju u liku pukog objekta.

Iz takvog sticaja stvari proističe i pitanje o čovjeku danas, kao i antropološki aspekt samog tog pitanja. Sa razlogom, u središnjem dijelu studije, susrećemo opise osnovnih ideja filozofske antropologije, pri čemu se analiziraju koncepti Maksa Šelera, Arnolda Gelena, predstavnika filozofije egzistencije, Plesnera, Finka i drugih relevantnih mislilaca. Zajednička poruka svih ovih međusobno različitih refleksija čovjeka mogla bi se sažeti u jednu osnovnu misao: čovjek je toliko svestrano i kompleksno biće da, kao takvo, izmiče bilo kojoj opštevažećoj definiciji.

Dr Ljuban Bajić pomno analizira sve ove koncepte, pokazujući da antropologija mora tretirati čovjeka u jedinstvu svih tih koncepata, koje je ona sama stvorila. Ona se ne smije disciplinirano zatvoriti u sopstvene okvire, jer će joj tada njen predmet, dakle čovjek, nužno biti udaljen ili će se pojavljivati tek kao puki objekt istraživanja, odnosno, tek kao objekt drugim objektima. Na ovaj problem ukazuje upravo Martin Hajdeger započinjući tim ukazivanjem sopstvenu kritiku antropologije. Ta kritika se može sažeti u poznatoj Hajdegerovoj rečenici: antropologija nikada ne može pitati šta je to čovjek, jer već unaprijed zna ko je on. Bajić otvara širok spektar tumačenja ovog stava, naglašavajući da pitanje o čovjeku treba tretirati sa daleko šireg aspekta, a to znači sa stanovišta odnosa čovjeka prema bitku i bivanju. Samo iz takvog horizonta pitanje o čovjeku može prevazilaziti određena ograničenja same antropologije.

Zato autor, sa razlogom, analizira i Marksov koncept razotuđenja, kao i opuse drugih mislilaca (Bloh, Kolakovski, Akselos i dr.) koji su istina, na različite načine - takođe pokušavali vratiti dignitet tom biću zvanom čovjek. Naravno, to je pokušavao i sam Hajdeger, navodeći da jedino čovjek „može dovesti bitak do bivanja“. Bajić konstatuje da ovakav stav ima istinsku težinu, ali istovremeno postavlja i pitanje da li je taj stav ima, uprkos svemu, upravo antropološku dimenziju, odnosno, da li se kod Hajdegera, kritika antropologije i antropologija - međusobno prožimaju?

Odgovor bi mogao i morao biti potvrđan, pa dr Ljuban Bajić zaključuje da Hajdegerova kritika antropologije ima tri nivoa:

- odnos prema antropologiji kao prema nečemu što je dekadentno i što čovjeka tretira isključivo kao objekt;
- identifikacija dodirnih tačaka Hajdegerovog opusa i antropološkog posmatranja čovjeka i
- prožimanje određenih pojmova Hajdegerove ontologije sa temeljnim antropološkim odrednicama.

U ovom dijelu studije, susrećemo visok stepen egzaktnosti u prezentaciji tri pomenuta nivoa Hajdegerove kritike antropologije, što je bitan kvalitet teksta koji je pred nama. Naravno, to svjedoči i o značajnom naporu autora da znanstvenoj ali i široj javnosti predoči koliko Hajdegerov kritički pokušaj, toliko i potrebu za povratkom čovjeku i svemu onome ljudskom što je unutar savremenosti tako brutalno potisnuto. Otuda, sa dosta razloga, Bajić daje i cijeli niz komentara o brojnim relacijama

Hajdegerovog opusa sa sadržajima i procesima unutar savremenog mišljenja, što samom tekstu daje karakter otvorenosti, provocira i druga istraživanja, te ga situira u savremenost.

Ovi komentari predstavljaju posebnu vrijednost istraživačkog pokušaja koji je pred nama i pokazuju da ovakvim knjigama korice nisu neophodne. Jer, korice, po definiciji, zatvaraju ono što je napisano, a ovdje se doista radi o otvaranju. Otvaraju se, naime, krucijalni temati što promiču savremenim mišljenjem: apsolutno otuđenje čovjeka, brojne relacije Ja i Drugi, značenja „postfilozofske situacije“ itd.

Utoliko, ova studija svakako obogaćuje, upravo iz sopstvene unutrašnjosti, misaone horizonte ovih prostora.

Prof. dr Miodrag Živanović
Filozofski fakultet Univerzitet Banja Luka

SVAROG